

LÁSZLÓ FERENC

A BOTANIKUS, METEOROLÓGUS ÉS MÚZEUMŐR

KOVÁCS SÁNDOR

László Ferenc életművének értékelése csak akkor lehet teljes, ha a régész-múzeológus és a kiváló pedagógus — szertárgyarapító méltatása mellett, azzal párhuzamosan, egyrészt tárggyűjtői-konzervátori s ezzel együtt múzeumszervezői, szakfotósi és néprajzosi, másrészt botanikai, földtani és nem utolsó sorban meteorológusi szerepkörét is méltatjuk. Így, ezek összességében áll valóban egyé az a roppant bonyolult munkakör, melyet a századeleji kisváros kimagasló értelmisége csak nagy szellemi és fizikai erőfeszítések árán tölthetett be. Munkájában búzditotta népe, szülőföldje felemelkedésének ügye, foglalkozásának, szakmájának szeretete. Talán éppen ez a szerteágazó életpálya, László sokoldalúsága indokolja, hogy szellemi hagyatékának átfogó értékelésére csupán félszázaddal halála után került sor. E bonyolult, szerteágazó életmű teljesebb és tisztább látásához kívánok ezúttal újabb adatokat szolgáltatni.

Csak menet közben vált régésszé, természetrajz-földrajz szakképesítése kezdetben a botanika szerelmesévé avatja. A főiskola elvégzése után, 1896-ban, **Adatok a fűzek szövettanához** szakdolgozattal doktorált. Nyomtatásban is megjelent doktori értekezésében a több, mint negyven hazai fűzfaj és változat szövet-vizsgálati eredményeinek részletes leírása közben a korszerű tudomány mellett tör pácát; újabb hivatva a szisztematikai-taxonomiai céllal gyakorolt szövettannak. Mesterével, Kánitz Ágoston botanikussal együtt vallja, hogy „a histológiát, mely eddigelé a fejlődéstannak szolgált, újabban mindinkább szisztematikai tanulmányoknál is alkalmazzák; pontos faji megállapításoknál az egyetlen biztos segítő“.

1895 szeptember 1-én foglalta el Kolozsváron tanársegédi állását egyeteme botanikai tanszékén s itt főleg a növények szöveti szerkezetének, az azokkal összefüggő táplálkozásfiziológiai jelenségek kutatásának szentelte idejét. Nem sokáig, u.i. 1897 augusztus 31-én búcsút mondott a fényesnek tűnő állásnak s egyben Kolozsvárnak; engedve szülőföld iránti szeretetének, szülővárosában, Sepsiszentgyörgyön telepedett le, foglalta el előbb (1897—98. iskolai évben) helyettes, majd 1898 szeptember 1-től rendes természetrajz-földrajz szakos tanári állását a Kollégiumban. Szokásos kollégiumi székfoglaló értekezését nagy érdeklődés közepette tartotta meg 1899 június 25-én **A növények zöld leveleinek szövettanáról physiológiai alapon**, címmel. Dolgozatában, melyet a Kollégiumi Értesítő teljes terjedelmében közölt (2) kora szakmájának tudományos szintjén, saját laboratóriumi munkájának a felhasználásával, alapos szakmai hozzáértéssel tárgyalja a zöld növények táplálkozásélettani folyamatait. „Millió meg millió sejt mindenikének — mondja székfoglalójában — megvan a maga munkaköre s azt végzi zajtalanul, a legszebb, a legpontosabb összhangban, hogy szolgáljon vele az egésznek, a szervezetnek“. László Ferenc is ezt tette: hova tovább egyre többet, egyre szerteágazobban dolgozott.

„1899-ben — olvashatjuk a Kollégium igazgatósága elfogadja a Központi Meteorológiai Intézet ajánlását meteorológiai állomás létesítésére és dr. László Ferencet bízta meg ennek vezetésével“. László, sokrétű elfoglaltsága ellenére elfogadja a meteorológusi tisztséget s még abban az évben megkezdte a Kovács Gábor-téri (7 sz.) telken észleléseit. 1900 április 19-től az állomás, a László család költözködésével, előbb a Rákóczi György utcai (11 sz.), majd (1905 április 20-án) a Szabadságtéri 20 sz. telekre kerül; 1912-ben költöztették azt a múzeumtelekre, hol megszakítás nélkül működött László Ferenc halála után is (a László-család kezelésében) 1935-ig. (1935-től ifj. László Ferenc kezelésében működött tovább a Benedek J., ill. Téglás-féle ház telkén egészen 1944.)

1899 előtt nem folyt rendszeres meteorológiai megfigyelés Sepsiszentgyörgyön és környékén (Baróton is 1898 decemberében létesült állomás Zöld Sándor polgári iskolai tanár vezetésével). Egyéni kezdeményezésből és kedvtelésből — főleg faluhelyen — jegyezték fel agrometeorológiai megfigyeléseket. A Kollégium Értesítőjének 1900—1901. évfolyamától kezdve megszakítás nélkül 1913-ig találunk légnyomás, hőmérséklet, párányomás és relatív nedvesség, felhőzet, szélirány és erősség, valamint csapadék adatokat, városunkra vonatkozó táblázatokba foglalt összesítéseket. Az 1899—1900 évi Értesítőben az új időjárás-

megfigyelő állomásról László ezeket mondja: „A megye közönségének régi vágya teljesült, megvan a biztosíték arra, hogy a pontos műszereken végzett folytonos és megszakítás nélküli, lelkiismeretes észlelések alapján a vármegye változatos és szélsőségekbe csapongó, még a szomszédos vidékektől is sokban különböző éghajlati viszonyokról évek múlán is tiszta képet nyerjünk“.

Az adatoknak nem csak regisztrálója és továbbítója volt, szenvedéllyel értékelt is azokat, a nagyközönséget tájékoztatta. Hajas Endre meteorológus, a központi intézet adjunktusa szerint „az időjárásnak illetően való összeállítása, mint a dr. László Ferencé feltétlen elismerést érdemel, egyfelől mert krónikaszerűen megörökíti az illető hely időjárását, másrészt mert a mindennapi élet számos kérdéséhez közvetlenül kapcsolódván, ébren tartja a meteorológia iránti komoly érdeklődést. Táblázatos kimutatásai jóval részletesebbek a meteorológiai évkönyvek szokásos módjánál“. (Időjárás X.-1906-393-395.l.) Rendkívüli megfigyeléseit az Időjárás című lapban külön is közli, a postán naponta függeszti ki időjárásjelentéseit, előrejelzéseit.

Tanári pályája kezdetén önkéntes, később (1901-től) kinevezett, majd 1918-tól igazgató-múzeumőre volt a Sepsiszentgyörgyi múzeumnak. A raktári anyag gyarapítása és a helyi természeti viszonyok alapos megismerése érdekében gyűjtőutakat szervez lelkesebb tanulók bevonásával. Tisztán látta, szakmai téren sem a természetrajzi, sem a földtani gyűjtemény nem elégíti ki az igényeket, ugyanakkor a környék természeti viszonyai kutatásra várnak, gazdag anyagot kínálnak. László Ferenc kezdetben inkább földtani-öslénytani gyűjtésbe kezd, kövületeket és üledékmintákat hoz a múzeumba. Keze nyomán Árapatakról és környékéről a híres Retkes-árok fosszilis puhatestű faunája kerül raktárfiókákba. „Sepsiszentgyörgyön az Olt melletti homokbányák és a szemeriai Kolcza-féle téglagyár diluviális rétegeit, — írja Csutak Vilmos — melyek most lefejtés alatt állnak, több ízben átvizsgálta“. Innen — a leltári bejegyzések szerint — jégkorszaki mammut, oroszlán, orrszarvú, jávorszarvas és ősló maradványait gyűjtötte, megvetve múzeumunkban a negyedkori ősemlős kövületgyűjtemény alapjait. Diákjaival növényeket, rovarokat gyűjtet és a preparálás, raktározás-tárolás kényes, cseppet sem látványos és könnyű munkáját végzi. 1903-tól külön „Földrajzi és természetrajzi gyarapodási jegyzőkönyvbe“ vezeti a gyűjtött vagy ajándékként beérkezett tárgyakat; e jegyzékben 1904-től szerepelnek László Ferenc által gyűjtött tárgybejegyzések. Érdemes megjegyeznünk, hogy amíg a természetrajzi tár 1891-ben mindössze

2 130 tárgyat tartott nyilván, 1929-ben ezek száma 13 500 fölé emelkedett. Az ugrásszerű gyarapodás kétség kívül László Ferenc múzeológus érdeme.

László Ferenc sokat vállalt magára, s példás szorgalommal, szakmai becsvágygal és tudással eleget is tett e megbízatásoknak. Személyében a múzeum természetrajzi tára, és a Kollégium szertára olyan szakembert kapott, aki jelentős lépéssel vitte előbbre annak ügyét, magas szintre emelve ugyanakkor a természettudományok oktatását, a tudománynépszerűsítést.

FORRÁSOK

1. Adatok a fűzek szövettanához. Kolozsvár, 1896.
2. A növények zöld leveleinek szövettanáról fiziológiai alapon. (Tanári székfoglaló értekezés). Sepsiszentgyörgy. Koll. Értesítő 1895—99. 36—63 old.
3. Sepsiszentgyörgyi Múzeum Értesítője. 1902.
4. A Sepsiszentgyörgyi Múzeum berendezve, Székely Nép 1923.IV.1/26.
5. A Sepsiszentgyörgyi Kollégium Értesítője 1900—1926. Sepsiszentgyörgy.
6. Időjárás Sepsiszentgyörgyön (Időjárási táblázatok) (Polgármesteri jelentés 1901—1911 évi füzetekben) Sepsiszentgyörgy.
7. Héjas Endre: Sepsiszentgyörgy időjárásának ismertetése: Időjárás, X.1906, 393—395 old. Budapest.
8. A Sepsiszentgyörgyi Múzeum Földrajzi és természetrajzi osztályának gyarapodási jegyzéke (1903—1949).
9. Emlékkönyv a Sepsiszentgyörgyi Múzeum 50 éves jubileumára, K-vár, Sepsiszentgyörgy 1929.
10. Kovács S.: László Ferenc múzeumőr és meteorológus (Megyei Tükör Sepsiszentgyörgy 1972. IV. 16).
11. Debreczy Sándor: Adalékok a sepsiszentgyörgyi 111 éves középiskola oktató-nevelő munkájának történetéhez. Gyökerek 1970—71. Sepsiszentgyörgy.
12. László Attila: Száz éve született László Ferenc. A Hét 33/1973, Bukarest.